

ADAM VETULANI
(1901–1976)

Adam Vetulani urodził się 20 marca 1901 roku w Sanoku, a zmarł 25 września 1976 w Busku-Zdroju. Jego ojciec Roman był profesorem gimnazjalnym. Adam miał dwóch braci: Zygmunta i Tadeusza. W 1919 roku ukończył gimnazjum w Krakowie i bezpośrednio po maturze w czerwcu 1919 roku – z przerwą na ochotniczą służbę wojskową w 1920 roku – został przyjęty na Wydział Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego. Już od początku studiów bardziej niż dogmatyka prawa interesowała go historia prawa, a zwłaszcza prawa polskiego. Wybitnym przedstawicielem tej dyscypliny był w tym czasie Stanisław Kutrzeba. Na prowadzone przez niego seminarium uczęszczał Vetulani i pod wpływem mistrza podjął studia nad średniowiecznym prawem procesowym. Jeszcze jako student w 1923 roku opublikował swoją pierwszą pracę naukową pt. *Nagana sądowa w prawie polskim*. W styczniu 1925 roku zakończył studia z tytułem doktora praw i dzięki staraniom Kutrzeby uzyskał stypendium naukowe Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego we Francji. Rok akademicki 1925/1926 spędził w Strasburgu, gdzie pod kierunkiem profesorów Ernesta Champeaux i Fritza Kernera rozwijał swoje zainteresowania badawcze, które coraz wyraźniej zaczęły się koncentrować wokół problematyki średniowiecznej kultury prawnej. Pobyt we Francji zaowocował pracą poświęconą dziejom kapituły generalnej w Strasburgu pt. *Le grand chapitre de Strasbourg*. Po powrocie do kraju w 1926 roku podjął aplikację sądową oraz uzyskał stanowisko pomocniczego pracownika naukowego UJ, początkowo w Katedrze Prawa Cywilnego, która w tym czasie była kierowana przez przewodniczącego Komisji Kodyfikacyjnej Franciszka Ksawerego Fiericha. W 1928 roku wniósł podanie o udzielenie *veniam legendi* z zakresu historii ustroju i prawa polskiego na podstawie rozprawy *Pozew sądowy w średniowiecznym procesie polskim*. Jednak dwie katedry zajmujące się historią prawa były już obsadzone: jedna przez zaledwie pięćdziesięcioletniego wówczas Stanisława Kutrzebę, a druga przez Abdona Kłobodzińskiego – prawnika, historyka i archiwistę. Natomiast w 1928 roku, po odejściu z UJ profesora prawa kościelnego Józefa Brzezińskiego, przed Vetulanim otworzyła się możliwość podjęcia pracy w katedrze zajmującej się tą problematyką. Ostatecznie po kilku latach, 14 lutego 1934 roku został profesorem nadzwyczajnym prawa kościelnego, a w 1937 roku Rada Wydziału UJ uchwaliła dla niego wniosek o profesurę zwyczajną. Głównym obszarem jego zainteresowań badawczych stało się odtąd prawo kanoniczne oraz historia prawa polskiego. W zakresie badań nad prawem kościelnym jego uwaga koncentrowała się wokół źródeł średniowiecznych, a zwłaszcza zbiorów prawa. Tej problematyce poświęcił swoje najgłośniejsze dzieła, które na trwałe weszły do klasyki literatury kanonistycznej, a także miały mu przynieść najwyższe honory naukowe oraz światowe uznanie. Szczególnym osiągnięciem Vetulaniego było podważenie dotychczasowej hipotezy o powstawaniu *Dekretu* Gracjana, będącego obszernym zbiorem prawa wchodzącym w skład *Corpus Iuris Canonici*. Jego genezę sytuował przynajmniej o dwadzieścia lat wcześniej, niż dotychczas sądzono. W zakresie badań nad historią prawa i ustroju Polski wybitnym osiągnięciem

Vetulaniego była praca nad stosunkiem prawnopublicznym Prus Książęcych do Korony Polskiej w XV i XVI wieku. Teza o historycznych prawach Polski do ziem pruskich sformułowana w dziele pt. *Polskie wpływy polityczne w Prusiech Książęcych* (Gdynia 1939) nie mogła spotkać się z aprobatą oficjalnej historiografii nazistowskiej. Z tego też powodu był poszukiwany przez gestapo, a jego książki na polecenie władz okupacyjnych uległy zniszczeniu.

Od roku 1931 aż do wybuchu II wojny światowej Vetulani był związany z funkcjonującą na Uniwersytecie Jagiellońskim Szkołą Nauk Politycznych. W pierwszym roku swojej aktywności w szkole prowadził wykład na temat „kwestii rzymskiej i jej rozwiązania”. W kolejnych latach jego wykłady były w większości poświęcone problematyce kościelnej. W roku akademickim 1932/1933 wygłosił wykład o polityce konkordatowej Stolicy Apostolskiej, w roku 1933/1934 o powstaniu Państwa Watykańskiego, w latach 1934–1938 jego wykłady dotyczyły problemów polityki kościelnej, a w ostatnim przed wybuchem wojny roku akademickim 1938/1939 wykładał na temat powojennej polityki konkordatowej. Wykłady w Szkole Nauk Politycznych podjął Vetulani w ślad za swoim mistrzem i mentorem Stanisławem Kutrzebą, współtwórcą krakowskiej politologii jeszcze z okresu rozbiorowego. W cyklu odczytów poświęconych problematyce kościelnej Vetulani prezentował ewolucję poglądów społecznych w różnych państwach europejskich na temat specyfiki Kościoła katolickiego jako instytucji o charakterze ponadnarodowym. W szczególności dokonał rozróżnienia relacji między państwem a Kościołem w takich odmiennych strukturach ustrojowych i politycznych, jak model francuski czy państwa demokratyczne powstałe na gruncie oświeceniowego racjonalizmu. Analizował sytuację Kościoła przed wybuchem I wojny światowej w kontekście takich zjawisk jak Bismarckowski *Kulturkampf*. Przedstawił także wpływ nowych ideologii socjalizmu czy demokratycznego liberalizmu na oficjalną doktrynę Kościoła. Zwrócił uwagę na nurty modernistyczne w Kościele oraz wynikającą z nich potrzebę kształcenia duchownych w zakresie filozofii i socjologii. Doceniał zmianę stanowiska Kościoła, jaka dokonywała się od pontyfikatu Leona XIII. W jego przekonaniu przejawami tej pozytywnej ewolucji była likwidacja archaicznych, niekiedy sięgających jeszcze średniowiecza zapisów prawa kanonicznego i uchwalenie w 1917 roku nowego kodeksu tego prawa. Przedmiotem szczególnego zainteresowania Vetulaniego stały się umowy konkordatowe, jakie Stolica Apostolska zawierała z państwami powstałymi po zakończeniu I wojny światowej. Wykłady poświęcone tym zagadnieniom rozpoczynał od przedstawienia instytucji realizujących politykę konkordatową Watykanu, czyli Sekretariatu Stanu i nuncjatur. Następnie drobiazgowej analizie poddał umowy konkordatowe zawierane między innymi z Polską, Litwą, hitlerowską Rzeszą, Austrią i Rumunią. W swoich odczytach kładł nacisk przede wszystkim na wątki prawne związane z regulacjami dotyczącymi małżeństwa, a także obsady kościelnych stanowisk. Znalazł jednak również miejsce na wątki politologiczne. Zwracał mianowicie uwagę na pozytywny wpływ zapisów konkordatowych

na utrzymanie wpływu Kościoła w niemieckich organizacjach młodzieżowych, które stały się wdzięcznym polem walki ideologicznej nazistów.

Współpraca Vetulaniego ze Szkołą Nauk Politycznych nie wydaje się przypadkowa, gdyż w jego biografii można dostrzec wyraźne fascynacje polityką oraz działalnością polityczną. Jej początki datuje się na rok 1921, kiedy to rozpoczynając studia prawnicze na Uniwersytecie Jagiellońskim, związał się z Czytelnią Akademicką zdominowaną od roku 1904 przez młodzież wiejską. Dało to początek jego długoletnim związkom z ruchem ludowym. Powojenne kontakty z ludowcami na emigracji miały mu przysporzyć kłopotów ze strony władz PRL. W 1921 roku na krótko został wybrany sekretarzem wydziałowego zarządu Czytelni Akademickiej (przemianowanej w 1923 roku na Polską Młodzież Ludową). Nie pogodził się z zamachem dokonanym przez Józefa Piłsudskiego w 1926 roku, czemu wielokrotnie dawał wyraz, wspierając inicjatywy przeciwników sanacji, a wśród nich utworzony w 1936 roku przez Władysława Sikorskiego Front Morges. Współpracował z antysanacyjnymi pismami „Odnowa” i „Zwrot”. Przyłączył się do protestu profesorów UJ przeciw uwięzieniu w twierdzy brzeskiej Wincentego Witosa, którego osobiście poznał tuż przed wybuchem wojny i którego osobowością był zafascynowany. Występował ponadto przeciw ustawie o państwowych szkołach akademickich, znoszącej samorząd szkół wyższych w 1933 roku. Z tego okresu datuje się jego bliska współpraca ze Stanisławem Kotem, Leonem Marchlewskim i Stanisławem Pigionem, z którymi organizował pomoc materialną dla ubogich studentów wiejskich, działał w Komitecie Budowy Uniwersytetu Ludowego Ziemi Krakowskiej oraz Związku Inteligencji Ludowej.

352

Losy Vetulaniego w czasie II wojny światowej są przykładem postawy prawdziwego patriotyzmu oraz kontynuowania pracy dydaktycznej w trudnych warunkach internowania. We wrześniu 1939 roku został w Krakowie zmobilizowany w stopniu plutonowego i 17 września wraz z resztkami oddziału przekroczył granicę polsko-rumuńską w Śniatyniu. W ojczyźnie pozostawił wówczas rodzinę: żonę Irenę oraz dwóch synów – trzyletniego Jerzego i zaledwie rocznego Jana. Miał się z nimi spotkać dopiero w 1945 roku w sanatorium na Bystrem w Zakopanem, gdzie przebywali dzięki wsparciu rektora UJ prof. Tadeusza Lehra-Spławińskiego. Do Francji dotarł wiosną 1940 roku, jednak nie udał się do siedziby rządu emigracyjnego w Angers, ale zgłosił się na ochotnika do wojska. Jako sierżant podchorąży 2. Dywizji Strzelców Pieszych pod dowództwem generała Bronisława Prugara-Ketlinga uczestniczył w czerwcu 1940 roku w walkach pod Maîche, Damprichard, Trévillers i Saint-Hippolyte. Po wyczerpaniu amunicji, aby uniknąć niewoli niemieckiej, wraz z całym oddziałem przeszedł do Szwajcarii, gdzie został internowany. Od początku przekonany o konieczności przeciwdziałania marazmowi częstemu w warunkach odosobnienia, aktywnie włączył się w organizowanie szerokiej akcji oświatowej. W ten sposób stał się inicjatorem tzw. obozów uniwersyteckich (*Hochschullager*) powstałych dzięki życzliwości władz Konfederacji Szwajcarskiej. W obozach tych młodzi żołnierze mogli nie tylko pobierać

naukę na poziomie podstawowym i średnim, ale też uzupełniać swoje studia, afiliowane przy szwajcarskich uczelniach. Był kierownikiem naukowym pierwszego obozu powstałego w listopadzie 1940 roku pod Fryburgiem oraz współtworzył kolejne. Jego ogromne zaangażowanie w tę działalność przejawiało się nie tylko w pracy dydaktycznej (wykładał na studiach prawniczych i historycznych), ale też organizacyjnej. Dbał o dobór odpowiednio kompetentnej kadry, nadzorował tok studiów, pisał skrypty. Z tego okresu pochodzi jego publikacja pt. *Państwo i obywatel* (Genewa 1943). Przedstawił w niej najważniejsze zasady funkcjonowania ustroju nowoczesnego państwa. Jego początki słusznie wiązał z narodzinami liberalizmu, doktryny będącej zaprzeczeniem koncepcji władzy absolutnej, za której podstawowe znamię – w ślad za Jeanem Bodinem – uznawał wyłączność prawodawczą. Przypominał, że fundamentalne zasady ustroju nowoczesnego państwa, jak między innymi idea podziału władzy, zostały po raz pierwszy wprowadzone we Francji oraz w Polsce na mocy Konstytucji 3 maja. Odnosząc się do obu polskich konstytucji okresu międzywojnia, o kwietniowej pisał, że zrodziła się pod wpływem „istniejących podówczas prądów europejskich” oraz że przez zmianę ordynacji wyborczej został ograniczony wpływ społeczeństwa na rządy w państwie. Równocześnie wyrażał przekonanie, że „jak poucza historia, żaden ustroj państwa nie jest czymś niezmiennym, a przeciwnie – ulega zmianie pod wpływem rozmaitych czynników”, i „należy liczyć się z tym, że i konstytucja kwietniowa ulegnie zmianie”, której jednak może dokonać tylko przedstawicielstwo całego narodu, wybrane w sposób swobodny przez wszystkich uprawnionych do tego obywateli. W cytowanym opracowaniu odniósł się też do bieżących wydarzeń politycznych, tj. do układu polsko-rosyjskiego z 30 lipca 1941 roku oraz odbudowy armii polskiej na Wschodzie. W szczególności zwrócił uwagę na zawarte w układzie stwierdzenie, że traktaty sowiecko-niemieckie z 1939 roku dotyczące zmian terytorialnych w Polsce straciły swą moc. W jego przekonaniu taki zapis jednoznacznie przesądzał o uznaniu przez Rosję państwa polskiego w granicach z 1 września 1939 roku. Wyrażał również zaniepokojenie coraz wyraźniejszymi po stronie rosyjskiej twierdzeniami, jakoby sprawa wschodnich granic Polski nie została jeszcze definitywnie rozstrzygnięta, a jej ostateczne ustalenie nastąpi dopiero po zakończeniu działań wojennych. Pisał w związku z tym, że „taka jednostronna wykładnia układu z lipca 1941 roku jest nie do przyjęcia” oraz że „rząd polski stoi i stać będzie na zasadzie nietykalności wschodniej granicy państwa polskiego”. W latach internowania działał ponadto w Komitecie Kulturalno-Oświatowym Dywizji Strzelców Pieszych, doprowadził do reaktywowania istniejącego jeszcze przed wojną Funduszu Kultury Polskiej oraz gromadził środki finansowe na jego działalność. Wspierał rozwój lokalnej prasy, współredagował przygotowywane do druku w komitecie redakcyjnym zbiory prac naukowych.

Mimo możliwości pozostania na emigracji oraz niewątpliwie go nękających dylematów związanych z charakterem ustrojowym wyzwolonej ojczyzny zdecydował się na powrót do kraju, co nastąpiło 14 września 1945 roku. Już nazajutrz

zgłosił się do dziekana Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego. Początkowo objął Katedrę Prawa Kościelnego, a po śmierci Stanisława Kutrzeby (7 stycznia 1946 roku) stanął na czele Katedry Historii Ustroju Polski. Funkcje te sprawował aż do roku akademickiego 1969/1970, kiedy to w miejsce zlikwidowanych katedr wprowadzono zakłady. W latach 1946–1948 piastował także funkcję dziekana Wydziału Prawa, a później kierował Instytutem Historyczno-Prawnym, w ramach którego funkcjonowały trzy katedry: Prawa Rzymskiego, Historii Państwa i Prawa Polskiego oraz Powszechnej Historii Państwa i Prawa. Do czasu przejścia na emeryturę 30 września 1971 roku był też bardzo aktywny w Komitecie Nauk Prawnych PAN, którego był członkiem. W ramach komitetu kierował Komisją Wydawnictw Źródłowych. Po 1956 roku, na fali popaździernikowej „odwilży”, podejmował działania zmierzające do reaktywowania Polskiej Akademii Umiejętności, która przestała istnieć w roku 1952 w związku z powołaniem do życia wzorowanej na radzieckim modelu ustrojowym Polskiej Akademii Nauk. Inicjatywę odnowienia PAU poparł w styczniu 1957 roku Senat UJ. Powołano do życia Komitet Reaktywizacji PAU, na czele którego stanął Adam Krzyżanowski, natomiast Vetulani został sekretarzem generalnym i *de facto* głównym organizatorem całego przedsięwzięcia. Jednak wobec sprzeciwu władz centralnych było ono z góry skazane na niepowodzenie. Komitet ostatecznie przestał istnieć w 1958 roku.

Po powrocie do Polski Vetulani podjął też działalność w ruchu ludowym, z którym był przecież od dawna związany. Już na początku stycznia 1946 roku wybrano go na przewodniczącego Funduszu Oświatowego im. Wincentego Witosa, który dzięki dotacjom pochodzącym z różnych źródeł, między innymi z Zarządu Okręgowego PSL, fundował stypendia ubogim studentom pochodzenia chłopskiego. W ramach innych inicjatyw profesora związanych z jego działalnością w ruchu ludowym na uwagę zasługuje zorganizowany przez niego w styczniu 1946 roku Klub Dyskusyjny PSL, który jednak wobec szykan aparatu bezpieczeństwa przetrwał zaledwie kilka miesięcy. Innym obszarem aktywności Vetulaniego była jego praca w Towarzystwie Uniwersytetów Ludowych, choć również ona została przerwana w listopadzie 1947 roku. Szykany ze strony reżimu komunistycznego, które wzmogły się po wyjeździe z kraju w październiku 1947 roku prezesa PSL Stanisława Mikołajczyka, doprowadziły ostatecznie do całkowitego ubezwłasnowolnienia tej organizacji. Dla Vetulaniego oznaczało to kres jego działalności w ruchu ludowym. Co prawda po październiku '56 na chwilę jeszcze powrócił do tej pracy, uczestnicząc w kilku spotkaniach Chłopskiego Towarzystwa Oświaty i Kultury, lecz jego kontakty z ruchem ludowym ograniczały się już tylko do spotkań towarzyskich z działaczami byłego PSL, pozostającymi zresztą w opozycji do oficjalnej władzy, a zwłaszcza z Heleną i Stanisławem Mierzwami oraz z przebywającym na emigracji Stanisławem Kotem.

Poza pracą na Wydziale Prawa i Administracji Vetulani był bardzo blisko związany z Papieskim Wydziałem Teologicznym, który został utworzony w Krakowie po usunięciu z Uniwersytetu Jagiellońskiego w 1954 roku Wydziału Teologicznego.

W 1966 roku rzymska Kongregacja Seminariów i Studiów Uniwersyteckich na prośbę wielkiego kanclerza wydziału, którym był w tym czasie Karol Wojtyła, wyraziła zgodę na zatrudnienie Vetulaniego w charakterze profesora zwyczajnego. Jego współpraca z wydziałem nie ograniczała się jednak tylko do prowadzenia działalności dydaktycznej. Vetulani bardzo aktywnie wspierał wydział w jego roli odrodzenia środowiska teologicznego, kształcenia samodzielnej kadry naukowej, prowadzenia badań i publikowania ich wyników. Z inicjatywy profesora i według jego projektu utworzono na Wydziale Teologicznym trzy katedry prawa kanonicznego. Był także członkiem rady redakcji czasopisma wydziałowego „*Analecta Cracoviensia*”, współorganizował sesje naukowe, nawiązywał międzynarodowe kontakty.

Taka aktywność Vetulaniego z pewnością nie mogła być akceptowana przez ówczesne władze. Pamiętano mu nie tylko udział w walkach na Zachodzie, kontakty z rządem emigracyjnym, ale też związki z krakowską kurią biskupią czy działania związane z reaktywacją Polskiej Akademii Umiejętności. Przez większość swojego zawodowego życia w PRL był obiektem inwigilacji aparatu bezpieczeństwa, począwszy od 1951 roku, kiedy zarzucano mu, że należąc do grupy profesorów klerykalnych, „utrudnia przekształcenie się nauki polskiej, częściowo zacofanej, w naukę postępową”. Ostatecznie przestano się interesować osobą profesora Vetulaniego w październiku 1974 roku, co było związane z jego przejściem na emeryturę. Jednak najbardziej dotkliwe było dla niego konsekwentne odmawianie mu zgody na wyjazdy za granicę. Dla uczonego o uznanym międzynarodowym autorytecie pozbawienie go możliwości kontaktu z naukowym środowiskiem poza granicami Polski musiało być szczególnie bolesne, ale też upokarzające. Swoich badań nad *Dekretem* Gracjana, znanych w Europie jeszcze przed wojną, które zresztą kontynuował w okresie internowania, nie mógł upowszechniać i prezentować podczas międzynarodowych zjazdów i konferencji naukowych. Wyjątkowo traumatyczne było dla niego uniemożliwienie wyjazdu do Strasburga w związku z nadaniem mu w 1959 roku przez tamtejszy uniwersytet doktoratu *honoris causa*. Mimo wielokrotnych próśb, a także odwoływania się do najwyższych władz: ministra MSW Władysława Wichy, sekretarza naukowego PAN Henryka Jabłońskiego, ministra szkolnictwa wyższego Eugenii Krassowskiej, zastępcy przewodniczącego Rady Państwa Stanisława Kulczyńskiego, a nawet premiera Józefa Cyrankiewicza, zgody takiej nie otrzymał. Podczas uroczystości w Strasburgu 21 listopada 1959 roku dyplomy doktorskie wręczał osobiście generał de Gaulle. W imieniu Vetulaniego dyplom odebrał konsul PRL w Nancy. Ale na przekazanie insygniów doktorskich przyszło oczekiwać profesorowi jeszcze przez kilka miesięcy. Podobnie zakończyły się jego zabiegi o wyjazd do Nancy w 1961 roku, w związku z nadaniem mu kolejnego doktoratu *honoris causa*. Po raz pierwszy udało się profesorowi wyjechać za granicę w maju 1962 roku do Pragi, a na Zachód dopiero dwa lata później do Szwajcarii. W ostatnich latach życia wyjeżdżał już częściej, przeważnie do Włoch. Kolejny doktorat *honoris causa*, nadany mu w 1972 roku przez uniwer-

sytet w Peczu na Węgrzech, mógł już odebrać osobiście. Jednak ze względu na dość niski status finansowy, podczas tych wyjazdów profesor niejednokrotnie musiał korzystać z gościny zaprzyjaźnionych osób. Pytany często, czy nie było to dla niego upokarzające, odpowiadał – jak wspomina syn Jerzy – „Jestem emerytowanym profesorem Uniwersytetu Jagiellońskiego. Jeżeli nie stać mnie na porządne mieszkanie, niech się wstydzi państwo, w którym pracowałem”.

Vetulani był uczonym wielkiej miary. Ogłosił ponad 300 prac naukowych. Z pewnością można go zaliczyć do grona nielicznych już badaczy historii ustroju, którzy swoim zainteresowaniem objęli całość procesu dziejowego, od średniowiecza po II wojnę światową. Oprócz prac poświęconych dziejom prawa kanonicznego, spośród których czołowe miejsce zajmuje *Dekret Gracjana i pierwsi dekretyści w świetle nowego źródła*, jego zainteresowania naukowe koncentrowały się wokół badań nad ustrojem wsi i jej sądownictwem, ustrojem Polski zwłaszcza do 1795 roku i prawem polskim, a także kulturą prawną. W ramach badań nad wiejskim sądownictwem dokonał wraz z gronem swoich uczniów (Stanisławem Grodziskim, Ludwikiem Łysiakiem, Stanisławem Płazą) ogromnego dzieła zewidencjonowania oraz opracowania i systematycznego wydawania ksiąg sądowych wiejskich. Te opublikowane w 10 tomach księgi, będące podstawowym źródłem do badań nad ustrojem wsi i jej sądownictwem oraz stosowanym w nim prawem procesowym karnym i cywilnym, stanowią też doskonały materiał do prowadzenia studiów porównawczych. Profesor Vetulani zajmował się również innymi rodzajami źródeł, spośród których na szczególną uwagę zasługują te dotyczące ustroju i prawa sądowego polskiego, statutów ziemskich Kazimierza Wielkiego, początków i rozwoju immunitetu w Polsce. W ramach badań nad ustrojem Polski do 1975 roku poczesne miejsce w dorobku Vetulaniego zajmują prace, w których analizie poddał stosunek zakonu krzyżackiego i Prus Książęcych do państwa polsko-litewskiego, a także (wspólnie ze Stanisławem Kutrzebą) kolejne wydania podręcznika do historii ustroju Polski, na którym kształciły się liczne pokolenia prawników. Wiele prac poświęcił ponadto kulturze prawnej. Szczególnie interesowała go będąca ważnym etapem w rozwoju tej kultury działalność prawodawcza Kazimierza Wielkiego, związana zwłaszcza z utworzeniem krakowskiej wszechnicy. Jednak dotyczące tych kwestii zainteresowania badawcze profesora sięgały daleko poza granice średniowiecznej Polski. W obszernej monografii przedstawił też początki najstarszych wszechnic środkowoeuropejskich, takich jak uniwersytety w Pradze, Wiedniu, Peczu, a także w Bolonii, Neapolu, Paryżu i Oksfordzie.

Vetulani wypromował wielu doktorów, spośród których licznych zaliczyć należy do grona wybitnych badaczy historii prawa i ustroju. Pierwszym wypromowanym po wojnie doktorem był Juliusz Bardach (1914–2010), ostatnim zaś Waław Uruszczak (1946). Wyhabilitował między innymi Bogusława Leśniodorskiego, Stanisława Romana, Stanisława Płazę, Ludwika Łysiaka, Wojciecha M. Bartła. Bez wątplenia udało mu się pozostawić po sobie – co nie zawsze jest udziałem nawet najwybitniejszych uczonych – uznaną szkołę badawczą.

BIBLIOGRAFIA

- Adam Vetulani 1901–1976. Materiały z Posiedzenia Naukowego PAU w dniu 16 listopada 2001*, red. nauk. J.M. Małecki, Kraków 2005.
- Bibliografia prac Adama Vetulaniego za lata 1923–1973*, zestawił J. Malec, „*Analecta Cracoviensia*” 1975, t. VII, s. 203–221.
- Dereń B., *Adama Vetulaniego doświadczenia ludowe* [w:] *Adam Vetulani 1901–1976. Materiały z Posiedzenia Naukowego PAU w dniu 16 listopada 2001*, red. nauk. J.M. Małecki, Kraków 2005, s. 63–73.
- Dziurzyńska E., *Wokół francuskich doktoratów honoris causa Adama Vetulaniego* [w:] *Adam Vetulani 1901–1976. Materiały z Posiedzenia Naukowego PAU w dniu 16 listopada 2001*, red. nauk. J.M. Małecki, Kraków 2005, s. 45–63.
- Grodziski G., *Z działalności organizacyjnej Adama Vetulaniego* [w:] *Adam Vetulani 1901–1976. Materiały z Posiedzenia Naukowego PAU w dniu 16 listopada 2001*, red. nauk. J.M. Małecki, Kraków 2005, s. 31–37.
- Płaza S., *Adam Vetulani – wydawca źródeł oraz badacz ustroju i prawa polskiego* [w:] *Adam Vetulani 1901–1976. Materiały z Posiedzenia Naukowego PAU w dniu 16 listopada 2001*, red. nauk. J.M. Małecki, Kraków 2005, s. 13–21.
- Szkoła Nauk Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie 1946–1948 / L'École des sciences politiques de l'université de Cracovie 1946–1948*, Kraków 1948, s. 48–51.
- Vetulani A. (pseud. Adam Brzoza), *Państwo i obywatel*, Genewa 1943.
- Vetulani A., *Poza płomieniami wojny. Internowani w Szwajcarii 1940–1945*, Warszawa 1976.
- Vetulani J., *We wspomnieniach syna* [w:] *Adam Vetulani 1901–1976. Materiały z Posiedzenia Naukowego PAU w dniu 16 listopada 2001*, red. nauk. J.M. Małecki, Kraków 2005, s. 73–81.
- Uruszczak W., *Bibliografia prac profesora Adama Vetulaniego. Uzupełnienia z lat 1974–1990*, „*Analecta Cracoviensia*” 1996, t. XXVIII, s. 637–641.
- Uruszczak W., *Złota księga Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego*, red. J. Stelmach, W. Uruszczak, Kraków 2000, s. 395–399.
- Władztwo Polski w Prusiech Zakonnych i Książęcych (1454–1657). Wybór źródeł*, opracował i wstępem poprzedził A. Vetulani, Wrocław 2006.
- Włodarski B., *Szkoła Nauk Politycznych UJ 1920–1949*, Archiwum UJ, dokt. 2010/120.
- Żukowski P.M., *Vetulani Adam Joachim* [w:] *Profesorowie Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego*, t. II: 1780–2012, red. D. Malec, Kraków 2014, s. 552–554.